

## РОЗВИТОК ЧЕСЬКОЇ ТА СЛОВАЦЬКОЇ КУЛЬТУРИ (1901–1939 рр.)

*У статті аналізується розвиток чеської та словацької культури на початку ХХ ст. та між Першою і Другою світовими війнами. Відображено прогрес у галузі культури в Чехословаччині та набуття нею європейського рівня.*

**Ключові слова:** освіта, наука, література, образотворче мистецтво.

Початок ХХ ст. ознаменувався дальшим розвитком чеської культури, який здійснювався з врахуванням суспільних потреб. У Чеських землях передусім зверталася увага освіти. Тут вже існували різноманітні освітні навчальні заклади – початкові, сільські і міські школи, реальні і класичні гімназії, а також професійні школи [1, с.295]. Неповною середньою освітою було охоплено понад 96% дітей. Всупереч перепонам зі сторони австрійських властей створенню чеських шкіл, у 1914 р. їх налічувалося 57% від загальної чисельності шкіл. У Чеських землях завдяки існуючій системі освіти на початку ХХ ст. було досягнуто майже суцільної писемності. Закінчення класичних гімназій давало право на продовження освіти [11, с.631].

Підготовка спеціалістів вищої кваліфікації насамперед здійснювалася у Празькому університеті (Карлов університет), який, завдяки наявності значної кількості науковців, продовжував бути головним центром чеської науки. У Брно існувала Вища технічна школа. В 1909 р. у Празі створено Національний технічний інститут. Існував також Гірничий інститут у Прибрамі, Празька консерваторія і Академія наук словесності та мистецтв [1, с.295; 11, с.631].

Наявність підготовленої національної наукової та технічної інтелігенції сприяла розвитку чеської науки. Учені на початку ХХ ст. здійснили цінні дослідження у її різних галузях. Особливо для чеської і світової науки важливе значення мали результати досліджень так званих рідних земель, який провів чеський хімік Богуслав Браунер (1855–1935). Дальшому розвитку фізичних наук посприяли полярографічні дослідження Б.Кучера (1874–1921), а в галузі оптики Ф.Завішека (1879–1945), рентгенових променів Д.Долейшека (1895–1945). Для математики важливими були праці Ф.П.Студнічки (1836–1903) [1, с.295–296].

В історичній науці відзначився працями з історіографії та чесько-польських відносин Ярослав Голл (1846–1929). На рубежі двох попередніх століть він спільно з А.Резеком заснував “Чеський історичний журнал”, який видається до цього часу та сприяє формуванню суспільно-політичних поглядів чеських громадян [10, с.225]. Розвитку чеської історичної науки сприяли: Вацлав Новотний (1869–1932) – дослідник гусизму та ранньої історії Чехії, Л.Нідерле (1865–1944) – автор багатотомної праці з археології “Слов’янські старовини” (1902–1925) [1, с.297–298].

Розвитку чеської культури сприяла посилена увага чехів до рідної мови, якою видавалися наукові праці, навчальна та художня література, журнали тощо. Знаменною подією стало видання багатотомної чеської енциклопедії – “Оттова наукового словника” (“Отто” – назва видавництва). Зверталася увага періодиці та журналістиці. В кожному краї та значному місті виходили друковані видання [10, с.225–226]. Це сприяло активізації громадського життя чеського населення та його боротьбі за національну незалежність.

На початку ХХ ст. дальше розвивалася чеська художня література. Незважаючи на різні впливи, в ній зберігся реалістичний напрям. Художня література збагатилася поетичними творами. Серед відомих чеських поетів був Антонін Сова (1864–1928). Він видав більше 30 збірок віршів, зокрема “Відважні авантюри” (1906), яка відзначилася своїм радикалізмом. На чеську культуру позитивно впливала творчість поета-симво-

ліста Отокара Бржезіна (1868–1929). Популярністю відзначилася книга поета Петра Безруча (1867–1958) “Сілезькі пісні” (1909) у якій відображено доля чехів у Сілезії в умовах польського пригночення [10, с.228]. У чеському суспільстві особливо цінилася творчість поета Франі Шрамека (1877–1952) за її демократизм та антивоєнну спрямованість. В честь цього поета на його батьківщині проводилися фестивалі чеської літератури і мови “Шрамекова Сobotка” [10, с.231].

Чеська проза особливо відзначилася творчістю Алоїза Ірасека (1851–1930). Він присвятив ряд романів визвольній боротьбі чеського народу, а у п'єсах “Ян Гус” (1911), “Ян Жижка” (1903), “Ян Рогач” (1914) відобразив гуситську епоху [10, с.233–235]. К.В.Райс (1839–1926), Т. Новакова (1853–1912), Я.Гербен (1857–1936) у прозаїчних творах охарактеризували життя селян, а І.Геррманн (1854–1935) – міщан [10, с.234].

Якісному піднесенню чеської літератури посприяло виникненню літературознавства. З історії чеської літератури опублікували праці Я.Влчек та Я.Якубец [10, с.237].

У Чехії розвивалося театральне мистецтво. Завдяки відомому драматургу та режисеру Ярославу Квaпілу (1868–1950) розквітав Національний театр у Празі. На його сцені ставилися п'єси А.Ірасека, опери Б.Сметани, А.Дворжака та ін. У 1907 р. відкрито пражський театр у Виноградах. У провінціальних містах створювалися драматичні колективи та професійні театральні трупи. У Чехії також розвивався ляльковий театр [1, с.308].

Під впливом видатних композиторів, основоположників чеської національної музики Б.Сметани та А.Дворжака у Чехії розквітало музичне мистецтво. На початку ХХ ст. його насамперед представляли Леош Яначек (1854–1928), Йозеф Сук (1874–1935) та Йозеф Фостер (1859–1951). Л.Яначек у 1918 р. завершив симфонічну рапсодію “Тарас Бульба” (1918), завдяки якій посилилася його популярність. Серед творів Й.Сука особливо відзначилися симфонічна поема “Прага” (1904) та симфонія “Азраїл” (1906). Й.Фостер написав твори різних жанрів [7, с.240–252].

Чеське музичне мистецтво також прославили Карел Коваржовіц (1862–1920) і Отакар Острчіл (1879–1935) – режисери Національного театру, які особливо відзначилися постановкою опер Б.Сметани [7, с.255]. Зразковими виконавцями музичних творів були чеські вокалісти К.Буріан, Е.Дестіннова та скрипачі Ф.Ондржічек, Я.Кубелік, Я.Коціан [10, с.238].

Одним з музичних центрів Європи була Прага. Тут в Національному театрі створено хорове та різні музичні товариства. На 300 тис. населення Праги припадало близько 990 дитячих державних та приватних музично-освітніх установ. Музичні товариства і клуби виникали і в інших містах. Класичну музику пропагували Чеська філармонія і аматорський симфонічний оркестр – Оркестрове товариство [10, с.237–238].

Інноваційні зміни здійснилися в чеському образотворчому мистецтві та архітектурі. Більшість художників та архітекторів проявляли модерністичний підхід до своєї творчості, завдяки чому вона досягла європейського рівня. В чеському образотворчому мистецтві відзначився майстер пейзажного живопису Антонін Славічик (1870–1910), який яскраво відобразив чеську природу та панораму Праги. Авторкою пражських пейзажів була і Зденка Браунерова (1858–1934) [10, с.248–249]. Художник Альфонс Муха (1860–1939) нарисував одну з кращих своїх картин “Старчиха”. “Сибір” (1914). Знатним майстром-оформлювачем книги став Войтех Прайссиг (1873–1944) [10, с.258].

В галузі скульптурного мистецтва утвердилася національна школа європейського рівня. У цьому ж жанрі прославився Йозеф Вацлав Мислбек (1848–1922) – творець монументальної кінної статуї Св.Вацлава у Празі [4, с.434]. Авторами скульптурних шедеврів були також Франтішек Білек (1872–1941) та Ян Штурс (1880–1925) [10, с.260–263].

Архітектором Яном Котерою (1871–1923) спроектовано Музей в м. Градец Кралове та Комплекс Празького університету [10, с.252].

Отже, початок ХХ ст. ознаменувався новим етапом розвитку чеської культури, яка, завдяки її творцям набувала європейського рівня та світового визнання.

На словацьку культуру на початку ХХ ст. негативно впливала політика мадяризації. У Словаччині угорська влада пропагувала концепцію існування “єдиної угорської політичної нації”, що заперечувало наявність словацької нації. Мадяризації передусім піддавалася освіта. Проведене реформування у цій галузі в Австро-Угорській імперії привело у Словацьких землях до різкого скорочення числа словацьких шкіл. У 1900 тут налічувалося 195 шкіл зі словацькою і 167 словацькою і угорською мовами навчання [6, с.142].

Витіснення національної освіти у Словацьких землях продовжувалося у наступні роки. У 1910 р. тут налічувалося 429 словацьких народних (початкових) шкіл, а на передодні Першої світової війни 365, у яких навчалася лише шоста частина усіх словацьких дітей [6, с.142].

Досить мало словацьких дітей відвідувало школи з угорською мовою навчання. Наслідком недостатнього охоплення дітей шкільною освітою у Словаччині значна частина дорослого населення була неписьменною. У 1900 р. на 100 словаків, яким виповнилося 20 років, 28% були неписьменними [1, с.316]. На початку ХХ ст. кількість неписьменних зросла і становила майже половину дорослого населення [11, с.642].

У Словаччині не було національних середніх шкіл та вищих навчальних закладів [11, с.642]. У Будапештському університеті у 1900 р. навчалася лише 87 студентів-словаків [6, с.143]. Молодим словакам, яким вдалося здобути вищу освіту у Будапешті, Відні, Празі та інших західноєвропейських країнах, доводилося переважно за рубежом застосовувати набуті знання.

Відсутність вищих навчальних закладів спричинила недостатній рівень словацької науки. Однак, не зважаючи на закриття у 1875 р. “Матиці словацької”, словаки проводили наукові дослідження. Світового визнання, зокрема, досягнув ботанік Йозеф Людовіт Голубий (1836–1923), який відкрив декілька видів нових рослин [1, с.321].

Словаки проводили наукові дослідження і за рубежом. Так, мешкаючи у Швейцарії, конструкцією теплових турбін прославився, Аурел Стодола, у США бездротовий телефон досліджував Й. Мургаш, у Франції у галузі астрономії здійснив дослідження М.Штефаник [4, с.466].

Наукові здобутки та надбання національної культури пропагувало Словацьке музейне товариство, яке видавало “Часопис” і “Збірник”. У Словаччині також існували науково-просвітницькі гуртки [6, с.144].

Серед різних сфер культури відзначалася література у центрі якої була словацька національна проблематика. Головним напрямком художньої творчості став реалізм. Одним з провідних словацьких письменників-реалістів був Светозар Гурбан-Ваянський (1847–1916). У публіцистичних творах, зокрема, трьохтомному романі “Котлін” (1901) він описав життя селян, яких вважав гарантом існування словацької нації [10, с.280–281].

Життю простого народу присвятив драматичну поему “Ірод і Іродіада” (1909) поет Павол Орсаг Гвездослав (1849–1921) у якій піддав критиці багатіїв-гнобителів народу та висловив своє прагнення досягти справедливого соціального порядку [3, с.227]. У збірці віршів “Кроваві сонети” (1914) Гвездослав описав страждання втягнутого у Першу світову війну простих людей, та висловив свій протест проти війн [10, с.281].

На початку ХХ ст., по аналогії з чеською, виникла течія словацького модерна, творчість прихильників якої відзначалася критичним реалізмом у відображенні життя низів суспільства. Словацьким модерном була особливо проникнута творчість Йозефа Грегора-Тайовського (1874–1940). У нарисі “Із Чадце в місто” (1904) він описав як

злидні селян примусили їх до масової еміграції в Америку з метою віднайти заробіток і що відрив від рідної землі став для них трагедією [3, с.279]. Й.Г.Тайовський написав кілька п'єс, які стали основою реалістичного театрального репертуару [3, с.279].

Близькою до словацького модерну була творчість Янка Єсенського (1874–1945), який, не бажаючи служити Австро-Угорській монархії, здався росіянам у полон. У книзі віршів “Із полону” (1917) він відобразив душевні страждання полоненого із-за недостатчі умов для інтелектуальної творчості [3, с.347].

Словацький модерн також яскраво проявився у творах Івана Краско (Ян Ботто, 1876–1958), Владіміра Роя (1885–1936) [10, с.283].

Завдяки реалістичному відображенню діяльності, словацька література розвивалася за європейським зразком і піднялася до рівня літератур сусідніх народів.

Театральне мистецтво внаслідок відсутності професіональних сцен було аматорським. Самодіяльні групи у водевілях, одноактних комедіях відображали реальне життя словаків. Центром аматорського театру став Національний Будинок у Мартіні. Відомим драматургом аматорського словацького театру був автор багатьох п'єс Ферко Урбанек (1875–1934) [3, с.204].

Аматорською у Словаччині була також музика, яка орієнтувалась на романтизм і фольклор. У 1908 р. у Братиславі було відкрито музичну школу. Пропагували словацьку музику і пісню “Словацький Хор” в Мартіні, “Татран” у “Ліптовському Мікулаші”, “Словацько-сербо-український хор” (Пряшів та ін.) [6, с.148]. У Словаччині розвивалася також церковна музика, яку виконували органісти і хори [6, с.148].

Словацькі композитори М.Шнайдер-Трнавський (1881–1958) – автор багатьох пісень, В.Фігуш-Бистрий (1875–1937), М.Мойзес, Ф.Кафенда (1883–1963) посприяли професіональному розвитку словацької музики [10, с.285].

У словацькому живописному мистецтві найвідомішим став Густав Малли (1879–1952), який відображав життя трудового народу [10, с.285]. У 1903 р. об'єднання словацьких художників організувало виставку своїх картин. Перед цим моравський художник Йож Упрка в Гороніке організував “Словацьку художню виставку”. Густав Малли у 1911 р. відкрив у Братиславі приватну художню школу [1, с.323].

У незалежній Чехословацькій Республіці завдяки орієнтації на національні традиції, врахуванню інтересів суспільства, європейського досвіду та демократичним підходам настав період розквіту культури. Національне культурне будівництво стало важливим аспектом державотворчих процесів, а тому керівництво країни звертало йому велику увагу.

Передусім, у ЧСР вживалися заходи щодо забезпечення високого рівня освіти шляхом її реорганізації та демократизації. У 1922 р. було прийнято закон про школи. Школи поступово ставали державними, в них зосереджувалася увага вивченню рідної мови, вводилася фізкультура, забезпечувалося право на факультативне вивчення основ релігії [10, с.288]. Після закінчення школи молодь могла поступати у міські реальні гімназії, а згодом в університети. Дівчата отримали право на рівну освіту. У ЧСР до середини 30-х років було завершено впровадження загальної неповної середньої освіти [10, с.288; 11, с.632].

Дальше розвивалася в ЧСР вища освіта, до десяти зросла кількість вищих навчальних закладів, засновано декілька технічних і сільськогосподарських високих шкіл для емігрантів із колишньої Російської імперії в Празі, були створені Російський і Український (з білоруським відділенням) університети [10, с.289].

Піднесення освітнього рівня сприяло успішному розвитку чеської науки, яка в основному зосереджувалася в університетах. Наукові дослідження також здійснювалися у державних та приватних науково-дослідних установах. У ЧСР функціонувало 1280 наукових центрів. Чеські вчені досягли вагомих наукових результатів. Хімік Ярослав Гейровський створив новий метод аналітичної хімії – метод полярографії,

світового рівня досягли теоретичними працями з математики Богумір Биджовський, Едуард Чех. В галузі зоології цінні дослідження здійснив Франтішек Вейдовський. Розвитку будівельної техніки досяг успіхів Зденик Бажант, а енергетики Йозеф Ржезнічек [2, с.390]. Важливі дослідження чеські вчені здійснили в гуманітарній науці. Томас Масарик своїми філософськими працями сприяв формуванню ідеології чехословацького суспільства. Любор Нідерле видав цінні праці з археології [2, с.390].

Новими творами збагатили літературу чеські прозаїки та поети. Ярослав Гашек (1883–1923) написав знаменний роман “Пригоди бравого солдата Швейка” (1920–1923) у якому висміяв старий монархічний лад. Він також опублікував низку фельєтонів і публіцистичних статей [10, с.289 – 290]. Карел Чапек (1890-1938) у романі “Війна з саламандрами” (1936) та п’єсах “Біла хвороба” (1937), “Мати” (1938) відобразив небезпеку фашизму для суспільства і став на захист демократії [2, с.401]. У чеській прозі відзначилися Марія Майорова (1882–1867) – автор романів “Кращий з світів” (1923), “Сирена” (1935), “Шахтарська баллада” (1938), Марія Пуйманова (1893–1958), яка відобразила долю чеських жінок [10, с.295–296].

Одним з провідних чеських поетів був Вітезслав Незвал (1900–1958) – автор життєрадісних творів, зокрема, поеми “Едісон” (1928) [10, с.298]. За рубезем високо цінилася творчість чеського драматурга Франтішека Лангера (1888–1965) [10, с.292].

Розвитку чеської музики передусім сприяли композитори старшого покоління В.Новак, Й.-Б.Фостер, Й.Сук, які створили низку нових творів. Апогею досягла творчість Леоша Яначека (1854–1928). Він автор опер “Катя Кабанова” (1921), “Із мертвого дому” (1928) у яких відобразив людські переживання та стремління до свободи [7, с.247–250]. У своїй творчості Л.Яначек засобом музики проповідував слов’янську єдність [9, с.122].

На основі фольклору чеську музику розвивав Богуслав Мартін (1890–1959) в операх “П’єси про Марію” (1934), “Театр за воротами” (1936). Творчим досягненням була також його ж опера “Джувльетта” [7, с.260]. Алоїз Хаба (1893–1973) створив струнні квартети, фортепіанну сюїту. Знатною подією в історії європейського авангарду стала його опера “Мати” (1931) [7, с.257].

У чеській музиці відзначився Отакар Острчіл (1879-1935), який, працюючи головним дирижером Національного театру, активно пропагував творчість Б. Сметани, здійснив декілька постановок його опери [7, с.255].

Одним з провідних виконавчих колективів була Чеська філармонія. Очолений у 1919 р. симфонічний оркестр В. Таліхом досяг світового визнання [10, с.321]. Чеське музичне мистецтво на сценах представляли талановиті виконавці – скрипач-віртуоз В. Пшигода, піаніст Р.Фіркушний, співачка Я.Новотна [10, с.321].

Крім Національного театру, у якому ставилися переважно п’єси класиків ХХ ст., зокрема, К.Чапека, функціонував Театр на Виноградах, а також нові театри були створені в провінційних містах [10, с.321–322].

Розвивалося чеське кіномистецтво, започатковано випуск німих фільмів, з’явилося звукове кіно, створено кіностудію “Баррандов”, здійснювалася екранізація театральних постановок, появилися чеські документальні фільми [10, с.323–324]. У 1938 р. в ЧСР налічувалося 1838 кінотеатрів.

У 1923 р. в ЧСР розпочалися регулярні радіопередачі. На початку 30-х років у країні функціонувало 6 радіостанцій, налічувалося понад мільйон радіоприймачів [11, с.632].

В чеському образотворчому мистецтві особливо відзначився основоположник чеської графіки Макс Швабінський (1873–1962). Він брав активну участь в оформленні собору Св.Віта, здійснив ескізи багатьох вітражів, зокрема “Страшного суду”. Картину про життя села “Жнива” він закінчив у 1927 р. [8, с.238–239]. У 20–30-ті роки відзначилися своєю творчістю художники Ян Зрзавий – автор ілюстрацій до книг та пейзажів,

Йозеф Лада – автор полотен з життя селян та Вілен Новак, який нарисовав картину “Пейзаж з вершником” (1933) [8, с.278–279; 8, с.102–106; 8, с.145].

Образотворче мистецтво збагатилося новими скульптурними творами. У повенні роки за проектом Йосефа Мислбека завершено спорудження пам’ятника Св.Вацлава у Празі. Богуміл Кафка спроектував пам’ятник Яну Жижці для Праги, а О.Гутфройнд – скульптури для Легіонерського банку. Визнання отримали також скульптурні твори Ф.Білека, Я.Штурса, Вінченза Маковського, Карела Покорного та ін. [10, с.304; 8, с.126–129; 8, с.158].

Розвитку архітектури посприяли спорудження у незалежній Чехословаччині нових господарських споруд та розбудова міст і сіл. У стилі кубізму було споруджено у 1921–1930 рр. Легіонерський банк (архітектор Й.Гочар). Гідроелектростанцію в Подебрадах побудовано в 1914 р. під орудою архітектора А.Енгеля, Палац торгівлі у Празі (1928) – архітектори О.Тил і Й.Фукс та ін. [10, с.314].

У Чехословацькій Республіці, незважаючи на намагання її правлячих кіл здійснити політику чехізації щодо Словаччини, поступово розвивалася словацька національна культура. Цьому посприяла ліквідація мадяризації та активна підтримка словаків чеською інтелігенцією в усіх сферах культурного життя.

У Словаччині увага зосереджувалася створенню національної системи освіти, законодавчо закріплювалося право проводити навчання дітей словацькою мовою. Своїми мовами могли також користуватися національні меншини, які становили більше 20% населення.

Однак на початку 20-х років у Словаччині з 3641 шкіл було лише 140 словацьких і зовсім не було середніх шкіл у яких навчання здійснювалося б словацькою мовою [6, с.173]. Тому державна влада вжила заходи щодо відкриття нових початкових народних шкіл та запровадження загальної неповної середньої освіти.

У реформуванні шкільної освіти були труднощі, які насамперед обумовлювалися нестачею учительських національних кадрів. Серед працюючих у школах учителів близько 5 тис. не володіли словацькою мовою та було мало місцевих учителів, а тому доводилося направляти для роботи у Словацькі школи учителів з Чехії і Моравії [6, с.173]. У 1937 р. у країні вже налічувалося 232 середніх шкіл, де навчання велося словацькою та чеською мовами [2, с.389]. Здобуття в них повної середньої освіти дало можливість словакам поступати у вищі навчальні заклади.

З утворенням 1919 р. у Братиславі Університету ім. Я.А.Коменського в Словаччині було започатковано запровадження національної вищої освіти. У 1937 р. відкрито Вищу технічну школу, яка згодом перебазувалася до Братислави і отримала назву Словацької Вищої технічної школи [6, с.173].

У Словаччині створювалися умови для розвитку науки. Спочатку її науковими осередками були Братиславський університет та відроджена у 1919 р. Матиця Словацька, яка мала літературно-історичні, мовознавчі та мистецькі осередки в усій країні [6, с.174; 2, с.391].

У 1926 р. при Братиславському університеті утворено Наукове товариство ім. Шафарика. Воно мало відділення права, філософії та природознавства, а також сприяло дослідженням в галузях історії, археології, мовознавства. Наукові здобутки дослідників висвітлювалися у створеному товариством часописі “Братислава” [6, с.174; 2, с.391].

У 20–30-ті роки провідною галуззю словацької культури була література. Засобом її національного розвитку стала літературна словацька мова утвердження якої передусім домагалися поети та письменники. Низку творів вони присвятили висвітленню історичних проблем. Зокрема, В. Гурбан видав дві історичні драми “Матуш Тренчінській” (1920) та “Людовіт Штур” (1927), Йозеф Григор-Тайовський – драмати-

зовану хроніку “Смерть Дюрко Лангсфельда” (1923). Історичні романи написали Вансова – “Клятва” (1926) та М.Разус “Юлія” (1930) [3, с.308].

У багатьох творах літератури відобразили життя словаків М.Кукучін (1860–1928) після тривалої еміграції у Латинську Америку із життя емігрантів-словян, зокрема, словаків опублікував п'ятитомний роман “Мати закликає” (1926–1927) [3, с.308]. Йозеф Цігер-Гронський (1896-1961) у романах “Хліб” (1931), “Йозеф Мак” (1933) описав побут словацьких селян [3, с.329]. Роман Міло Урбана (1904–1982) “Туман на світанку” (1930) проникнутий турботою про необхідність досягти справедливості між різними прошарками населення та оздоровлення словацького суспільства [3, с.314–315].

Серед поетів міжвоєнного періоду відзначалися своєю творчістю Ян Єсенський (1874–1945) та Ладіслав Новомеський (1904–1976) [10, с.330–331].

Найбільш активним драматургом був Іван Стодола (1888–1977). Він автор гумористичних п'єс “Наш пан міністер” (1928), “Чай у пана сенатора” (1929). У драмі “Дружина пастуха” (1928) І. Стодола відобразив трагічну долю словацьких емігрантів на чужині [3, с.326]. Своєю творчістю він посприяв становленню словацької драматургії.

У 1920 р. створено Словацький національний театр у якому спочатку ставилися спектаклі чеською мовою. У 1932 р. сформувалася словацька трупа, що дало змогу започаткувати справжній словацькій театр [10, с.333].

У повоєнні роки виникло словацьке кіно. У 1936 р. чеський режисер Мартін Фріч поставив фільм “Яношек” (1936), що започаткував становлення словацького кіно [10, с.333].

У галузі музичного мистецтва важливе значення мало створення у 1919 р. Музичної школи для Словаччини, а згодом Словацької філармонії та Хору словацьких вчителів. З 1920 р. у Словацькому національному театрі ставилися опери чеського композитора Б.Сметани, а також словацьких композиторів Я.Л.Белли (1843–1936) та В.Фігуша-Бистрого [10, с.334].

У розвиток словацької музики важливий вклад вніс Єуген Сухонь (1908–1993). У кантаті “Псалом землі Підкарпатської” (1938) він відобразив важку народну долю. Він же написав оперу “Крутнява” (“Водоворот” (1949 р.), яка ставилася на сцені Національного театру Братислави та в багатьох зарубіжних країнах [7, с.268; 10, с.335]. Видатним композитором також був Александр Мойзес (1906–1984) – автор симфонічних творів популярних пісень та хорів [7, с.370–371]. Популярною стала також “Весняна симфонія” (1937), яку створив словацький композитор Ян Ціккер [10, с.335].

Після війни загальнонаціональним стало словацьке образотворче мистецтво, яке зближалося з мистецтвом інших європейських країн. У 1920-ті роки у живописі та скульптурі виник новий художній напрям – монументалізм. Провідними художниками були Густав Малли, Мартін Бенка, Мілош Базовський, Янко Алексі, завдяки яким художнє мистецтво стало сучасним і національним [8, с.288].

Монументалізм передусім був характерним для живописних творів Г.Малли (1879–1952) у яких він відобразив словацьке село. М.Бенка (1888–1971) живописними засобами описав національний характер словацького народу, його стійкість і героїзм. Він автор книжних ілюстрацій, gobelenів, монументально-декоративних праць. У художніх полотнах “По дорозі – на гірське пастбище” (1933), “Дорога у місто” (1934) він відобразив важке селянське життя [8, с.311–313; 10, с.336]. Сільські мотиви проникли творчість М.Базовського (1899–1968), який описав поля, сади, корівники, дома де живуть та повсякденно працюють селяни [8, с.302 – 303; 10, с.338]. Я. Алекси (1894-1970) реалістичні пейзажі присвятив мешканцям міст та сіл. Він займався декоративно-прикладним монументальним мистецтвом, заснував школу словацького gobелена [10, с.336–338; 8, с.294–295].

Порівняно з живописом менш розвинутою була скульптура. Найбільш талановитим скульптором міжвоєнного періоду був Ян Конярек, який орієнтувався на європейські течії. Видатним скульптором став Юліус Бартфай (1888–1979) – який наслідував французьку скульптурну школу. Скульптор Войтех Ігриський був прихильником монументалізму [8, с.288; 10, с.340].

Під впливом чеських та зарубіжних митців у Словаччині формувалася сучасна архітектура. Визнаним лідером у цій галузі став Е.Беллуш, який спроектував Колоннадний міст через Дунай (1932). За проектами Р.Штокара споруджено санаторій в Сляче (1931), а Ф.Лібри і Й.Кана – у Вишних Хагах (1934) [10, с.340–341].

У художній творчості яскравий слід залишив Фердуш Костка (1878–1951) – автор керамічної посуду та статуеток у яких він відобразив національний колорит та фольклор [10, с.341].

Завдяки використанню кращих зразків із культурних надбань Чехії та зарубіжних країн, а також проявленим творчим пошукам словаки у міжвоєнні роки наблизилися досягнення в галузі культури до європейського рівня.

1. История Чехословакии. Т. 2. / под. ред. С. А. Никитина, М. А. Полтавского, Г. Е. Санчука, П. Н. Третьякова. – Москва, 1950. – 359 с.
2. История Чехословакии. Т. 3. / под. ред. И. Н. Мельниковой, А. И. Недорезова, С. И. Прасолова, Н. А. Шлёновой. – Москва, 1960. – 661 с.
3. История Словацкой литературы. – М., 1970. – 470 с.
4. Історія західних і південних слов'ян (з давніх часів до ХХ ст.). Курс лекцій / за ред. В. І. Ярового. – К., 2001. – 630 с.
5. Краткая история Чехословакии. С древних времен до наших дней. – Москва, 1988. – 576 с.
6. Кріль М. Михайло. Історія Словаччини. Навчальний посібник / М. Кріль. – Львів, 2006. – 264 с.
7. Мартынов И. Очерки о зарубежной музыке первой половины ХХ века / И. Мартынов. – М., 1970. – 504 с.
8. Современное чешское и словацкое искусство / науч. ред. Йиржи Дворский, Вера Лаудова, Мариан Веселы, Михаил Аникин. – Оломоуць ; Прага, 1983, 1985; Татран ; Братислава, 1983, 1985; Аврора ; Ленинград, 1987. – 496 с.
9. Энтелис Л. Силуэты композиторов ХХ века / Л. Энтелис. – Изд. 2-е, доп. – Изд-во “Музыка” Ленинградское отделение, 1975. – 248 с.
10. Чехия и Словакия в ХХ веке: Очерки истории : в 2-х кн. Кн. 1. – М., 2005. – 453 с.
11. Яровий В. Новітня історія Центральноєвропейських та Балканських країн. ХХ століття / В. Яровий. – К., 2005. – 816 с.

*В статті аналізується розвиток чеської і словацкої культури в началі ХХ в. і между Першої і Другої світовими війнами. Отражено прогрес в сфері культури в Чехословаччині і її набуття європейського рівня.*

**Ключевые слова:** образование, наука, литература, изобразительное искусство.

*The present paper is focused on the development of the Czech and Slovak cultures at the beginning of the 20 century and between World War I and World War II. The progress in the Czechoslovak cultural sphere and its acquisition of the European level is represented.*

**Keywords:** education, science, literature, fine arts.